

AFAZIJA

Vodič za osobe s afazijom i
članove njihovih obitelji

Ana Došen
Tatjana Prizl Jakovac

MOŽDANI UDAR

Moždani udar nastaje kada se iznenada smanji ili prekine dotok krvi u mozak.

To se može dogoditi na **dva načina**:

1 ZAČEPLJENJE KRVNE ŽILE

Kada **tromb** ili **embolus** začepi krvnu žilu u mozgu dolazi do **ishemijskog moždanog udara**.

Tromb je ugrušak koji nastaje u krvnoj žili mozga. Može usporiti ili potpuno zaustaviti protok krvi.

Embolus je ugrušak koji putuje krvotokom. Može se zaglaviti u krvnoj žili mozga i zaustaviti protok krvi.

2 PUKNUĆE KRVNE ŽILE

Kada krvna žila u mozgu pukne dolazi do **hemoragijskog moždanog udara**.

Krvna žila može oslabiti. Jedan od razloga je aneurizma. **Aneurizma** je izbočenje na krvnoj žili. Ako aneurizma pukne, dolazi do krvarenja u mozak.

MOŽDANI UDAR

Čimbenici koji povećavaju **rizik** za moždani udar:

- visoki krvni tlak
- povišena masnoća u krvi
- šećerna bolest
- prekomjerna tjelesna težina
- pušenje
- nezdrava prehrana
- konzumacija droga
- prekomjerna konzumacija alkohola
- nedostatak tjelesne aktivnosti
- ranije preboljeni moždani udar
- problemi s bubrezima
- starija životna dob
- onečišćen zrak
- nedostatak sna
- bolesti srca
- stres

Na većinu čimbenika rizika možete utjecati zdravijim načinom života.

AFAZIJA

Afazija je jezični poremećaj koji nastaje zbog oštećenja mozga. Najčešći uzrok afazije je moždani udar.

**KAKO AFAZIJA
UTJEČE NA
KOMUNIKACIJU?**

**AFAZIJA OTEŽAVA
KOMUNIKACIJU S
DRUGIM LJUDIMA.**

AFAZIJA

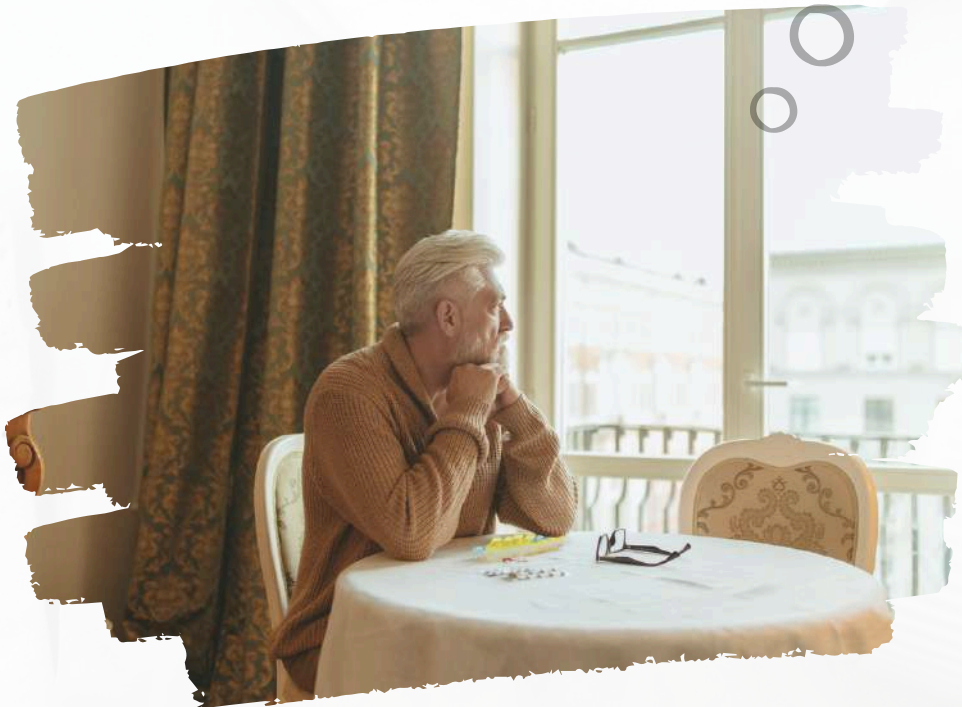
Osobi s afazijom može biti teško:

- razumjeti što drugi govore
- izražavati se govorom
- čitati i pisati
- služiti se brojevima i računati

Osoba s afazijom i dalje može:

- jasno razmišljati
- znati što želi reći
- samostalno donositi odluke

**IMAM AFAZIJU.
MOGU JASNO RAZMIŠLJATI,
ALI TEŠKO IZRAŽAVAM SVOJE
MISLI.**

AFAZIJA

Afazija je kod svake osobe drugačija.

Vrsta i **težina** afazije ovise o **mjestu** i **opsegu** oštećenja mozga.

Afazija može biti **nefluentna** ili **fluentna**.

Primjer jezično-govorne izvedbe osobe s nefluentnom afazijom :

Jeste li danas bili vani?

Da.

S kim ste bili?

... supruga.

Gdje ste bili?

Š... še... šeta, šeta.

Išli ste šetati?

Da, da.

AFAZIJA

Primjer jezično-govorne izvedbe osobe s fluentnom afazijom

Jeste li danas bili vani?

Da, da, bio sam vani. Vrijeme je bilo jako dobro za ono... znate... za hodanje i takve stvari.

S kim ste bili?

Pa s onim... čovjekom... ne čovjekom, mislim ženom... ovom... kako se kaže...

Gdje ste bili?

Pa u šetalniku smo bili, tamo otišli gdje ljudi obično idu kad žele... i onda smo malo to i tako....

GOVORENO IZRAŽAVANJE

Osoba s afazijom može:

- **teško pronaći odgovarajuće riječi** tijekom razgovora
- **govoriti usporeno** i uz vidljiv napor
- **govoriti ubrzano**, ali **bez jasne poruke** ili značenja (npr. *Otišao sam tamo gdje se ide kad se to radi, pa smo onda malo toga i tako.*)
- **izgovarati nove, nepostojeće riječi** koje sugovornik ne razumije (npr. *šetarnik* umjesto *park*)
- **zamjenjivati** ili **izostavljati glasove** u riječima (npr. *tefelon* umjesto *telefon*)
- **zamjenjivati riječi** drugim riječima (npr. *fen* umjesto *klima*)
- **govoriti kratkim i nepotpunim rečenicama** (npr. *Ja... žena... ručak.*)
- **izostavljati** ili **zamjenjivati funkcionalne riječi**, npr. veznike, prijedloge i pomoćne glagole
- slagati riječi u rečenici na **neuobičajen ili gramatički neispravan** način
- imati **ograničen jezik**, npr. ponavljati samo isti slog, riječ ili frazu

RAZUMIJEVANJE

Osoba s afazijom može:

- **teško razmjeti pojedinačne riječi**, osobito:
 - manje poznate riječi
 - manje učestale riječi
 - apstraktne riječi (npr. *pravda*, *sigurnost*)
- **teško razumjeti rečenice**, osobito
 - duže i složene rečenice
- **teško razumjeti složeniji razgovor**, osobito kada:
 - sudjeluje više osoba
 - govori se brzo
 - koriste se prenesena značenja, npr. šale, poslovice i izrazi koji nemaju doslovno značenje

ČITANJE

Osoba s afazijom može:

- **teže prepoznati i razlikovati slova**
- **čitati usporeno**, slovo po slovo
- **teže prepoznati** napisane **riječi**
- **pogrešno pročitati riječi**
 - zamijeniti je vizualno sličnom riječju (npr. *stol* umjesto *slon*)
 - zamijeniti je riječju sličnom po značenju (npr. *čaša* umjesto *boca*)
- **zamijeniti** ili **izostavljati funkcionalne riječi**, npr. prijedloge, veznike i pomoćne glagole
- čitati brzo i točno, ali **ne razumjeti pročitano**
- **teško razumjeti napisane riječi**, osobito:
 - manje poznate riječi
 - manje učestale riječi
 - apstraktne riječi
- **teško razumjeti rečenice i tekstove**, osobito:
 - dulje i složene rečenice
 - sadržajno zahtjevnije tekstove

PISANJE

Osoba s afazijom može:

- **teško** automatizirano **pisati rukom** ili **tipkati**
- **teško pisati riječi**, najviše:
 - manje poznate riječi
 - manje učestale riječi
 - dulje riječi
 - apstraktne riječi
- **zamjenjivati slova** u riječima (npr. *lokopet* umjesto *logoped*)
- **dodavati slova** u riječima (npr. *soka* umjesto *sok*)
- **ispuštati slova** u riječima (npr. *tedan* umjesto *tjedan*)
- **zamijeniti redoslijed slova** u riječima (npr. *vrata* umjesto *vatra*)
- **pisati nepostojeće riječi** (npr. *mot*)
- **teško pisati rečenice** i povezani **tekst**
- pisati riječi u rečenici na **neuobičajen** ili **gramatički neispravan** način
- **izostavljati** ili **zamjenjivati funkcionalne riječi** u pisanju, npr. prijedloge, veznike i pomoćne glagole
- imati **ograničeno pisanje** na samo nekoliko poznatih i automatiziranih riječi (npr. vlastito ime i prezime, imena članova obitelji, mjesto stanovanja...)

RAČUNANJE

Osoba s afazijom može:

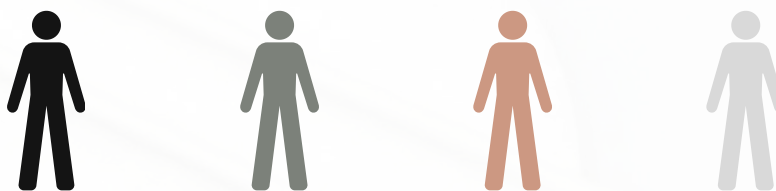
- imati teškoće **prepoznavanja i imenovanja brojeva**
- pogrešno **imenovati i/ili pisati brojeve**
 - **zamjenjivati brojeve** drugim brojevima (npr. 4 umjesto 6)
 - **ispuštati** znamenke (npr. 42 umjesto 420)
 - **dodavati** znamenke (npr. 420 umjesto 42)
 - **ispremetati redoslijed** znamenki (npr. 42 umjesto 24)
- imati **teškoće uspoređivanja brojeva**
- imati **teškoće razumijevanja matematičkih simbola** (npr. +, -, <, >, x, %)
- **preskakati korake** pri računanju
- imati **teškoće izvođenja matematičkih operacija** (npr. zbrajanje, oduzimanje, množenje, dijeljenje)
- koristiti **pogrešnu matematičku operaciju** (npr. množenje umjesto zbrajanje)
- imati teškoće s gledanjem na sat, biranjem telefonskog broja, korištenjem PIN-a i lozinki, rukovanjem novcem, plaćanjem računa, procjenom cijena i sl.

I JA IMAM AFAZIJU!

Osobe s afazijom nemaju potpuno iste teškoće.

Afazija može zahvatiti **različita područja u različitoj mjeri.**

Primjer različitih osoba s afazijom:

IZRAŽAVANJE	Red	Orange	Red	Yellow
RAZUMIJEVANJE	Orange	Red	Yellow	Green
ČITANJE	Red	Orange	Yellow	Yellow
PISANJE	Red	Red	Orange	Yellow
RAČUNANJE	Red	Yellow	Green	Green

- bez teškoća
- umjerene teškoće
- blage teškoće
- značajne teškoće

MOGU LI SE OPORAVITI OD AFAZIJE?

Oporavak je teško unaprijed predvidjeti. Većina osoba s afazijom s vremenom primijeti poboljšanje.

Većina osoba s afazijom može ponovno **uspješno komunicirati i aktivno sudjelovati u svakodnevnom životu**, čak i kada ne dođe do potpunog oporavka.

Više čimbenika utječe na oporavak. Neki od najvažnijih čimbenika su:

- **mjesto i veličina oštećenja mozga**
 - veća oštećenja mozga najčešće su povezana s težim i dugotrajnijim teškoćama
- **težina i vrsta afazije**
 - osobe s blažim teškoćama često se oporavljaju brže i u većoj mjeri
- **vrijeme proteklo od moždanog udara**
 - u prvih 6 mjeseci oporavak je najbrži, ali može se nastaviti i godinama nakon moždanog udara
- **logopedska terapija**
 - redovita i što ranije započeta logopedska terapija može pridonijeti bržem i boljem oporavku

- **kognitivni čimbenici**

- teškoće pažnje, radnog pamćenja i izvršnih funkcija mogu otežati oporavak

- **emocionalni čimbenici**

- loše raspoloženje, anksioznost i depresija mogu smanjiti motivaciju i otežati oporavak

- **socijalni čimbenici**

- podrška obitelji, prijatelja i stručnjaka može pomoći u procesu oporavka
- socijalna izolacija otežava oporavak

KOMUNIKACIJSKA PODRŠKA

**MOŽE LI OSOBA S
AFAZIJOM IPAK
KOMUNICIRATI?**

**MOŽE. AFAZIJA
MIJENJA
KOMUNIKACIJU, ALI
NE ODUZIMA
KOMUNIKACIJU.**

KOMUNIKACIJSKA PODRŠKA

Komunikacija je proces razmjene informacija između dva ili više sugovornika.

Može biti **verbalna** (putem govora) ili **neverbalna** (putem gesti, izraza lica, pogleda i držanja tijela).

Želja i namjera za komunikacijom kod osoba s afazijom **ostaju očuvane**, unatoč jezičnim teškoćama.

Učinkovita komunikacija zajednički je zadatak: osoba s afazijom i njezin **komunikacijski partner** (član obitelji, prijatelj i ostali sugovornici) mogu koristiti različite **komunikacijske strategije** kako bi razmjena informacija bila uspješnija.

USPJEŠNA KOMUNIKACIJA

**ŠTO MOŽE UČINITI
KOMUNIKACIJSKI
PARTNER?**

**ŠTO MOŽE UČINITI
OSOBA S AFAZIJOM?**

SAVJETI ZA KOMUNIKACIJSKOG PARTNERA

USPORITE I BUDITE STRPLJIVI

- govorite polako
- dajte osobi s afazijom vremena da razumije poruku
- prihvatite tišinu kao dio razgovora
- pokažite strpljenje i razumijevanje
- usmjerite se na poruku, a ne na pogreške u govorenju

GOVORITE JASNO I JEDNOSTAVNO

- koristite poznate i česte riječi
 - izbjegavajte: *konzimirati, asistirati, rekreacija, namirnice*
 - koristite: *jesti, pomoći, odmor, hrana*
- koristite konkretne riječi
 - izbjegavajte: *dom, karijera, zahvalnost*
 - koristite: *kuća, posao, poklon*
- koristite iste riječi za iste pojmove
 - izbjegavajte: *liječnik/doktor/specijalist*
 - koristite: *liječnik (uvijek isti pojam)*
- naglasite ključne riječi
 - izbjegavajte: *Pregled je zakazan za sutra u deset sati.*
 - koristite: *PREGLED je SUTRA u DESET sati.*

TEŽE ZA
RAZUMJETI

LAKŠE ZA
RAZUMJETI

SAVJETI ZA KOMUNIKACIJSKOG PARTNERA

TEŽE ZA
RAZUMJETI

LAKŠE ZA
RAZUMJETI

- koristite kratke i jednostavne rečenice
 - izbjegavajte: *Kada završimo s doručkom, mogli bismo otići u trgovinu, ako budeš htio.*
 - koristite: *Prvo doručak. Poslije idemo u trgovinu.*
- recite jednu informaciju u jednoj rečenici
 - npr. *Vani pada kiša. Uzmi kišobran.*
- dulje upute podijelite u manje dijelove
 - izbjegavajte: *Za sutrašnji pregled trebaš ponijeti iskaznicu, nalaze i doći 15 minuta ranije.*
 - koristite: *Sutra je pregled. Ponesi iskaznicu. Ponesi nalaz. Dođi 15 minuta ranije.*
- ponovite ključne informacije
 - npr. *Pregled je u utorak. U utorak idemo liječniku.*
- postavljajte pitanja na koja je lakše odgovoriti
 - izbjegavajte: *Što želiš raditi?*
 - koristite: *Želiš li ići u šetnju?*
- postavljajte jedno po jedno pitanje
 - npr. *Kako si? (Pričekajte odgovor) Jesi li dobro spavao?*
- ponudite izbor kada je moguće
 - npr. *Želiš li kavu ili čaj?*
- koristite pitanja na koja se može odgovoriti s “da” ili “ne”

SAVJETI ZA KOMUNIKACIJSKOG PARTNERA

KORISTITE VIŠE NAČINA KOMUNIKACIJE

(POTPOMOŠNA KOMUNIKACIJA)

- imajte pri ruci papir i olovku
- nacrtajte ili napišite ključne riječi
- koristite slike i fotografije
- koristite geste
- pokažite na predmet kada je to moguće
- koristite digitalne uređaje i aplikacije za komunikaciju

POKAŽITE POŠTOVANJE

- poštujujte dob osobe i ne obraćajte joj se kao djetetu (npr. izbjegavajte korištenje umanjena, tepanje, podcjenjivanje)
- obraćajte se izravno osobi s afazijom, a ne samo članovima obitelji
- uključite osobu s afazijom u razgovor
- nemojte dovršavati rečenice umjesto osobe s afazijom ako vas to nije zamolila
- uključite osobu s afazijom u donošenje odluka

SAVJETI ZA OSOBU S AFAZIJOM

NE ŽURITE

- usporite i uzmite si dovoljno vremena za odgovor
- zastanite kada vam treba vremena za razmišljanje
- ostanite smireni

DAJTE DO ZNANJA ŠTO VAM POMAŽE

- recite da imate afaziju
- objasnite da vam treba više vremena za odgovor
- pokažite što vam olakšava komunikaciju
- zamolite sugovornika da govori sporije
- zamolite sugovornika da ponovi informaciju
- dajte do znanja sugovorniku ako nešto niste razumjeli

KORISTITE VIŠE NAČINA KOMUNIKACIJE

(POTPOMOGNUTA KOMUNIKACIJA)

- pokažite rukama
- koristite fotografije i slike
- nacrtajte ili napišite ključnu riječ
- pokažite predmet
- koristite komunikacijsku knjigu ili ploču
- koristite digitalne uređaje i aplikacije za komunikaciju

POTPOMOGNUTA KOMUNIKACIJA

BEZ POMAGALA

Geste, pokazivanje, izrazi lica, pokreti glavom, pisanje "u zraku", pantomima...

NISKOTEHNOLOŠKA POMAGALA

Komunikacijska knjiga, komunikacijska ploča, papir i olovka, fotografije, kartice sa slikama ili riječima...

VISOKOTEHNOLOŠKA POMAGALA

Mobiteli, tableti, elektronički komunikatori...

Razgovarajte s logopedom o mogućnostima potpomognute komunikacije.

**Za oporavak je potrebno vrijeme.
Svaki mali korak naprijed važan je.
Niste sami.**

Važno je potražiti podršku i pomoć nakon moždanog udara.
Razgovarajte s logopedom i drugim stručnjacima.
Oni vam mogu pomoći u oporavku i svakodnevnoj komunikaciji.

Adresar logopeda

Vodič za osobe s afazijom i članove njihovih obitelji izrađen je povodom Mjeseca svjesnosti o afaziji 2026. godine, u sklopu projekta **Jezična obrada i jednostavan jezik kod jezičnih i komunikacijskih poremećaja (IIP-03-JJ.kom)**.

Autorice:

Ana Došen, mag. logoped.
prof. dr. sc. Tatjana Prizl Jakovac

Odsjek za logopediju i Nastavno-klinički centar ERF-a
Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Nastavno-klinički centar ERF-a
Kabinet za komunikacijske
poremećaje odraslih

centar.info@erf.hr
tatjana.prizl@erf.unizg.hr
ana.dosen@erf.unizg.hr

Vodič za osobe s afazijom i članove njihovih obitelji izrađen je prema stručno i znanstveno utemeljenim smjernicama.

LITERATURA

- American Speech–Language–Hearing Association. (n.d.). Aphasia. ASHA Practice Portal.
- Brady, M. C., & The REhabilitation and recovery of peopLE with Aphasia after Stroke (RELEASE) Collaborators. (2021). Predictors of poststroke aphasia recovery: A systematic review–informed individual participant data meta–analysis. *Stroke*, 52(5), 1778–1787.
<https://doi.org/10.1161/STROKEAHA.120.031162>
- Dietz, A., Wallace, S. E., Weissling, K., & Hux, K. (2022). Counseling in aphasia rehabilitation: Perspectives of speech–language pathologists. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 103(1), 101–109. <https://doi.org/10.1016/j.apmr.2021.05.018>
- Green, D. W., Grogan, A., Crinion, J., Ali, N., Sutton, C., & Price, C. J. (2010). Language control and parallel recovery of language in individuals with aphasia. *Aphasiology*, 24(2), 188–209.
<https://doi.org/10.1080/02687030902958316>
- Hegde, M. N. (2022). A coursebook on aphasia and other neurogenic language disorders (5th ed.). Plural Publishing.
- Koul, R. (2011). Augmentative and alternative communication for adults with aphasia: Science and clinical practice. Emerald Group Publishing.
- Wilson, S. M., Entrup, J. L., Schneck, S. M., Onuscheck, C. F., Levy, D. F., Rahman, M., Willey, E., Casilio, M., Yen, M., Brito, A. C., Kam, W., Davis, L. T., de Riesthal, M., Kirshner, H. S., & others. (2023). Recovery from aphasia in the first year after stroke. *Brain*, 146(3), 1021–1039.
<https://doi.org/10.1093/brain/awac129>
- World Health Organization. (2025, December 19). Stroke. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/stroke>

IZVOR ILUSTRACIJA:

- Canva
- ChatGPT (OpenAI).